

Δημήτρης Αρμάος: Η ποιητική πραγμάτωση του υποκειμένου

*

του ΓΙΩΡΓΟΥ ΒΕΗ

*Und wenn es uns glückt,
Und wenn es sich schickt,
So sind es Gedanken.*

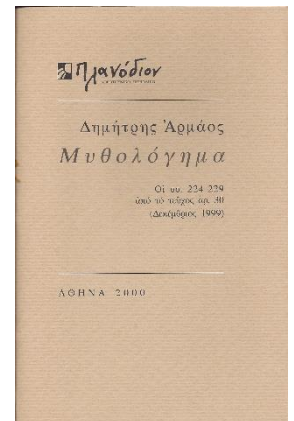
ΓΚΑΙΤΕ *

1. Παράγραφοι ημερολογίου

Ο προστιθείς γνώσιν προσθήσει άλγημα
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΗΣ

Παραθέτω δίκην εισαγωγής το «Πρωινό εμβατήριό» του: «Όχι δεν έχω γεννηθεί για τη μελαγχολία / Ωρα να πάψει ετούτο το μονότονο τραγούδι ετών / Υπάρχει έξω από μένανε ο καιρός / και πάνω απ' τον καιρό που μόνο φθείρεται / Το θαύμα των σωμάτων / Ό,τι πνευματικότερο χάρισε ο ουρανός / Στα πλάσματα που κλαίνει για να παίζουν» (βλ. Βίαιες Εντυπώσεις, σελ. 315).

Στα μέσα του 2000 άρχισα να αλληλογραφώ με τον Δημήτρη Αρμάο. Μου είχε στείλει στο Χονγκ Κονγκ, όπου την ίδια ακριβώς χρονιά είχα διοριστεί Γενικός Πρόξενος, το Μυθολόγημά του. Ήταν ένα ιδιαίτερα προσεγμένο ανάτυπο από το τεύχος 30 του περιοδικού Πλανόδιον, που είχε ήδη κυκλοφορηθεί από τον Δεκέμβριο του 1999. Η συστηματική, υποδειγματική καλλιγραφία, η οποία διάρθρωνε τις επιστολές του, συμβάδιζε απολύτως με τη συνειδητή άσκηση της τέχνης αυτής από τους Κινέζους. Έτυχε να ζήσω και να εργαστώ πάνω από οκτώ χρόνια σε μια χώρα όπου η αποτύπωση των ιδεογραμμάτων συνιστούσε ανέκαθεν όψη του ιερού. Θυμάμαι ακόμη έντονα ότι μου ερχόταν στο νου αυτομάτως η αδιάπτωτη φροντίδα που έδειχνε ο Δημήτρης Αρμάος στην παράταξη των γραμμάτων του αλφαβήτου μας στις επιστολές του, όταν έβλεπα συνδαιτημόνες μου να συναγωνίζονται ορισμένες φορές στην απόδοση εμβληματικών σινικών χαρακτήρων, σε ειδικές περγαμηνές που έστρωναν σε καθαρά τραπέζια, μετά τη λήξη των επισήμων δείπνων.



Αρκετά χρόνια αργότερα συναντηθήκαμε για πρώτη φορά. Εκτός των άλλων, μας ένωνε και η πάγια προτίμηση στις εκδόσεις Ύψιλον, όπου το 2009 είδανε το φως της δημοσιότητας η άψογα επιμελημένη από τον ίδιο συγκεντρωτική έκδοση των ποιημάτων του, οι Βίαιες Εντυπώσεις των ετών 1975-2007. Ήδη το 2008 είχε εκδοθεί από τον ίδιο οίκο η ποιητική μου συλλογή Ν, όπως Νοσταλγία. Βλεπόμασταν αραιά αλλά πάντα υπήρχε μια ουσιαστική ανταλλαγή απόψεων για ό,τι μας ενδιέφερε. Το 2014 μου πρότεινε μάλιστα να εξετάσω το ενδεχόμενο ανεβάσματος επιλογών από εμβληματικά θεατρικά έργα της αρχαίας μας παράδοσης στην Ινδονησία, όπου τότε ήμουν Πρέσβης, σε συνεργασία με δικούς μας φορείς και πολιτιστικούς οργανισμούς της κύριας χώρας διαπίστευσής μου. Όταν ήλθα για σύντομο χρονικό διάστημα στην Αθήνα, συναντηθήκαμε στο καφενείο του Ιανού. Μου γνώρισε τότε την ηθοποιό Κερασία Σαμαρά, η οποία είχε εκδηλώσει έντονο ενδιαφέρον. Η ίδια είχε ετοιμάσει τη συναφή αίτηση και τον προγραμματισμό των εκδηλώσεων, μαζί με το πιθανολογούμενο κόστος τους. Συγκρατώ ότι ο Δημήτρης Αρμάος διατηρούσε πάντα τον ίδιο ενθουσιασμό για ό,τι τον αφορούσε. Η ευγένεια της ορμής συναγωνιζόταν σε τακτ την ομολογούμενη ποιότητα της ομιλίας του. Μιλούσε όπως έγραφε: τονίζοντας κατάλληλα την αρμόδια συλλαβή, απέδιδε ρυθμούς και απαραίτητες σημασίες.

2. Ars poetica

Η ανάγνωση είναι ζήτημα ευτυχούς στίξης
ΖΑΚ-ΑΛΑΙΝ ΜΙΛΛΕΡ **

Συνοψίζω για τις ανάγκες της εποπτικής στιγμής τα όσα έχουν προκύψει κατά καιρούς από την τακτική αλληλογραφία μας και τις ανάλογες συζητήσεις:

α) η αυτονομία του ποιητικού εγώ δεν είναι δεδομένη. Η άσκηση της γραφής προοικονομεί ταυτότητα και διαφορά λεκτικού ήθους,

β) η όποια διυποκειμενικότητα της ποιητικής γραφής γνωρίζει σύνορα και όρους εμπέδωσής της. Αντιστοίχως απαιτείται η προσήλωση της οπωσδήποτε εντατικής ανάγνωσης των κλασικών ή άλλων ινδαλμάτων του χώρου,

γ) η απόκλιση από την αναμενόμενη παράδοση του τυπικού φωνήματος είναι δυνατή, σε συνδυασμό πάντα με τις όποιες γλωσσικές ικανότητες του συγκεκριμένου χρήστη. Το λεκτικό υπόστρωμα επί του προκειμένου είναι σαφώς δεδομένο. Ενωώ φέρ' ειπείν: «Στους νότιους, η γλώσσα είναι συστατικό μέρος της αγάπης για ζωή, απέναντι στο οποίο θρέφουν μια πολύ ζωντανότερη κοινωνική εκτίμηση, απ' ό,τι στο Βορρά. Οι τιμές που απολαμβάνει το εθνικό συνδετικό μέσο της μητρικής γλώσσας σ' αυτούς τους λαούς είναι υποδειγματικές και επιπλέον ο απολαυστικός σεβασμός με τον οποίο περιβάλλει ο κόσμος τις μορφές της και τους φωνητικούς της κανόνες έχει κάτι το εύθυμα παραδειγματικό. Μιλάς με ευχαρίστηση, ακούς με ευχαρίστηση – μα ακούς και κρίνοντας. Επειδή το πώς μιλάει κανείς ισχύει και σαν μέτρο του προσωπικού του κύρους και θέσης η προχειρότητα και ο αυτοσχεδιασμός επιφέρουν την περιφρόνηση, η κομψότητα και η εκφραστική κυριαρχία τραβούν την ανθρώπινη προσοχή, κι αυτός είναι ο λόγος που κι οι ασήμαντοι άνθρωποι σε ό,τι έχει να κάνει με την επιρροή τους καταφεύγουν σε διαλεγμένους τύπους φράσεων δοκιμάζοντάς τους και μορφοποιώντας τους με φροντίδα».**Ο ποιητής αντιπροτείνει κατά συνέπεια ευθαρσώς: δημιουργικό αναποδογύρισμα των πλέον κραυγαλέων συμβάσεων. Παραβάλλω: «Α' ΣΠΑΣΤΕ τα / Να βγει ζωή βεβιασμένη / Αβγά ταπεινών!» / Β' ΕΛΕΗΣΕ μας Κύριε / Τα παιδάκια / Ζωγραφίζουμε αράχνες. / Γ' ΑΝ / Αποσύραμε την κεφαλή μας του εμπορίου;» (βλ. «Μικρός Παρακλητικός», Βίαιες Εντυπώσεις, σελ. 170). Οι στίχοι φαίνεται ότι προέρχονται από μια κριτική επανεξέταση της καθιερωμένης δεοντολογίας της επικοινωνίας. Αυτή ακριβώς η αίσθηση του διαφορετικού, πλην όμως φίλιου κατά βάθος τόνου, καθορίζει προγραμματικά το εύρος της διαχείρισης του συγκινησιακού υλικού. Για περισσότερα στοιχεία δείχνω προς τη μεριά του Αναγνωστικού των «Βιαιών Εντυπώσεων» του ποιητή Δημήτρη Αρμάου. Εικοσιένα παράλογα και αναποτελεσματικά ποιήματα επανεκφωνημένα και εκλογικευμένα με παραδειγματικό τρόπο από τον Α.Κ. Χριστοδούλου, εκδόσεις Gutenberg, 2018,

δ) η ποιητική λειτουργία δεν είναι μονόδρομη, μας υποδεικνύουν εμμέσως πλην σαφώς τα κεντρικά ποιήματα των Βιαιών Εντυπώσεων. Το δε γλωσσικό φορτίο δεν αναπαράγει απλώς μηνύματα από την τρέχουσα εξ αντικειμένου πραγματικότητα. Συν τοις άλλοις διαδίδει αντιλάλους τόσο από το πεδίο του φαντασιακού, όσο και του συμβολικού. Το συμπαγές Τι του ποιήματος μετεωρίζεται από τον επαρκώς οργανωμένο ήχο. Εξ ου και ο «λεξυλισμός», ο οποίος στο κέντρο του περικλείει κατά κανόνα ένα κενό, όπως μας έδειξε ο Ζακ Λακάν,

δ) απόρριμμα: ό,τι δεν συμβάλλει στο καινοφανές, στο πρωτογενές του ποιητικού λαλήματος διαγράφεται. Γι' αυτό ακριβώς, ενώ ακούμε ένα καταρχάς παράδοχο λεκτικό υφαντό, ξέρουμε ότι μας απευθύνει το ρήμα του ο Δημήτρης Αρμάος, προτού καν αποκαλυφθεί η υπογραφή του,

ε) ο ποιητής δεν είναι ασφαλώς ποτέ ένας άλλος Χάμπτι Ντάμπτι από την Αλίκη στη χώρα των θαυμάτων, ο οποίος ισχυριζόταν ότι μπορούσε να αποφασίζει για το νόημα των λέξεων. Το νόημα των λέξεων το υποστηρίζει παντοιοτρόπως ο τιμώμενος εδώ δημιουργός, φτάνοντας ως τον μυελό των οστών του. Υπ' όψιν και τα εξής συναφή: «Δεν φοβάμαι τις λέξεις που λένε την αλήθεια. Ποιος τολμά να πει «ψεύδομαι»; Κι όμως δεν υπήρξε, και δεν θα υπάρξει ποτέ στον αιώνα των αιώνων ένα δευτερόλεπτο χωρίς ψέμα. Όλος ο κόσμος ψεύδεται, αλλά κανείς δεν λέει: Πεύδομαι ὅλος ο κόσμος επικαλείται την αλήθεια, ενώ, λέγοντας «ψεύδομαι» είναι το μόνο αληθινό πράγμα που μπορούμε να πούμε».** Η ποιητική αλήθεια συναιρεί εντίμως τα ψεύδη της αγοράς. Ό,τι συνιστά στην κυριολεξία του το διάβημα του Δημήτρη Αρμάου,

στ) το υποκείμενο μιας δήθεν απόλυτης, μιας ξένης εν τέλει γνώσης αμφισβητείται ως αυθαίρετη παρέμβαση στην τάξη του ποιητικού λόγου. Σύμφωνα δε με την Πολωνέζα Άννα Σβιρ, «ο ποιητής [...] γίνεται μια κεραία που πιάνει τις φωνές του κόσμου, ένα μέσο που εκφράζει το δικό του υποσυνείδητο όπως και το υποσυνείδητο του κόσμου. Για μια στιγμή αποκτά έναν πλούτο που συνήθως τον στερείται και τον χάνει μόλις η στιγμή περάσει».** Άλλωστε «Δεν είναι ποίημα οι λέξεις μ' αναντίλεκτα / Μπορούν να γίνουν και χαδιάρες και σκληρές / Εν τίνι μέτρω ποιήματα μένοντας πάντα λέξεις / Όπως μπορούν και να ὀβγούνε στο δρόμο / Οικείες

οντότητες επίσης καινούργιζονται / Από αναπάσεις μουσικές κι οι πιο τριμμένες / Ούτως ή άλλως και διαλέγεις / Τη συντροφιά σου ανάλογα την ώρα» (βλ. «Απεικασμα», Βίαιες Εντυπώσεις, σελ. 343). Η κειμενική επιφάνεια αντικατοπτρίζει, εκτός των άλλων, ουσίες επιμελώς φιλτραρισμένης βιωματικής κατάθεσης.

3. Κατευόδιο κι επαναφορά

Σε αρκετά πρωτοχρονιάτικα τραπέζια, που διοργάνωνε κάθε φορά με την έλευση του νέου έτους ο Θανάσης Χαρμάνης, ο εκδότης του Ύψιλον, καθόμασταν δίπλα ο ένας στον άλλο. Η οικειότητα του Δημήτρη ήταν δεδομένη. Το χιούμορ του όμως ήταν η σφραγίδα του απρόοπτου. Ίσως το όχι κατ' ανάγκην πολύ πικρό να είναι το άλας της ποιήσής του, όπως, οίκοθεν νοείται, την εισπράττω και την αντιλαμβάνομαι εγώ από την αρχή έως το τέλος. Κι από την αρχή πάλι.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΕΗΣ

Ομιλία που εκφωνήθηκε στις 10.12.2022 στην εκδήλωση του ΝΠ για τον Δημήτρη Αρμάο στον Κήπο του Αρχαιολογικού Μουσείου Αθηνών.

~.~

ΠΗΓΕΣ ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΩΝ

* Κι αν οι ρίμες τύχουν

κιάλας να πετύχουν

γίνονται ιδέες ευθύς.

Γιόχαν Βόλφγκανγκ Γκαίτε, Φάουστ, μετάφραση: Κωνσταντίνος Χατζόπουλος, Αθήνα, Γράμματα, 1991, σελ. 90.

** Ζακ Λακάν, Λειτουργία και πεδίο της ομιλίας και της γλώσσας στην ψυχανάλυση, μετάφραση: Νάσια Λινάρδου-Μπλανσέ και Ρεζινάλντ Μπλανσέ, Αθήνα, Εκκρεμές, 2005.

*** Τόμας Μαν, Ο Μάριο και ο Μάγος, πρόλογος: Ευγένιος Αρανίτσης, απόδοση από τα Γερμανικά: Φώτης Βασιγιώτης, Αθήνα, Ερατώ 1982.

**** Jean Giorno, Ο κύριος Μακιαβέλλι ή η αποκάλυψη της ανθρώπινης καρδιάς, πρόλογος – μετάφραση: Γεράσιμος Βώκος, Αθήνα, Άγρα, 2019.

***** Seamus Heaney, Η κυβέρνηση της γλώσσας, μετάφραση: Ερωτόκριτος Μωραΐτης, Αθήνα, Πατάκης, 2008.

*